

PRACE ORYGINALNE

Urszula Wilczyńska

Neonila Szeszenia-Dąbrowska

Wiesław Szymczak

CHOROBY ZAWODOWE STWIERDZONE W POLSCE W 2005 R.*

OCCUPATIONAL DISEASES IN POLAND, 2005

Z Zakładu Epidemiologii Środowiskowej

Instytutu Medycyny Pracy im. prof. dra med. J. Nofera w Łodzi

STRESZCZENIE

Wstęp. Celem doniesienia jest prezentacja podstawowych danych liczbowych o chorobach zawodowych stwierdzonych w 2005 r. **Materiał i metody.** Podstawą niniejszego opracowania były „Karty stwierdzenia choroby zawodowej”, które wpłynęły do Centralnego Rejestru Chorób Zawodowych za rok 2005. Dane przedstawiono z uwzględnieniem jednostek chorobowych, płci i wieku osób chorych, okresu narażenia w miejscu pracy na czynniki szkodliwe, powodujące daną patologię, oraz w zależności od działów gospodarki narodowej i województw. Zapadalność scharakteryzowano za pomocą współczynników na 100 tys. zatrudnionych i na 100 tys. pracujących. **Wyniki.** W 2005 r. stwierdzono w Polsce 3249 przypadków chorób zawodowych. Współczynnik zapadalności wynosił 34,8 przypadków na 100 tys. zatrudnionych. Najwyższą zapadalnością charakteryzowały się: przewlekłe choroby narządu głosu (7,3 na 100 tys.), pylice płuc (7,2), choroby zakaźne lub pasożytnicze (6,6) i obustronny trwały ubytek słuchu (3,6). U 73% osób z chorobą zawodową okres narażenia na czynnik szkodliwy przekraczał 20 lat. W przemyśle najwyższą zapadalność odnotowano wśród zatrudnionych w górnictwie (281,7 przypadków na 100 tys.), w szczególności w górnictwie węglowym (325,2). Województwami o najwyższym współczynniku zapadalności na 100 tys. zatrudnionych są: podlaskie (87,3), lubelskie (82,1) i śląskie (66,3). **Wnioski.** Zapadalność na choroby zawodowe w Polsce w dalszym ciągu maleje. Wpłynęła na to głównie mniejsza niż w roku poprzednim liczba przypadków przewlekłych chorób narządu głosu i ubytku słuchu. Odnotowano natomiast wzrost liczby przypadków chorób zakaźnych lub pasożytniczych (głównie boreliozy). Med. Pr., 2006;57(3):225–234

Słowa kluczowe: choroby zawodowe, rejestr, zapadalność

ABSTRACT

Background: The aim of this paper was to present basic statistical data on occupational diseases diagnosed and certified in 2005. **Materials and Methods:** This work is based on the data compiled from “Occupational Disease Reporting Forms” received by the Central Register of Occupational Diseases in 2005. The data comprised information on individual diseases, gender and age of patients, and duration of occupational exposure to harmful agents responsible for the development of specified pathologies. These data were further classified by sectors of the national economy and voivodships (provinces). The incidence was specified in terms of the number of cases per 100 000 paid employees and per 100 000 employed persons. **Results:** In Poland, the number of occupational diseases diagnosed in 2005 accounted for 3249 cases. The incidence rate was 34.8 cases per 100 000 paid employees. The highest incidence rates were noted for: chronic disorders of the voice organ (7.3 per 100 000), pneumoconioses (7.2), infectious and parasitic diseases (6.6) and permanent bilateral hearing loss (3.6). As much as 73.0% of patients affected by occupational diseases had been exposed to harmful agents for more than 20 years. In the industrial sectors of the national economy, the highest incidence was noted among workers employed in the mining industry (281.7 cases per 100 000 paid employees), particularly in coal mining (325.2). The highest incidence rates were recorded in the Podlaskie (87.3), Lubelskie (82.1), and Silesian (66.3) voivodships. **Conclusion:** The incidence of occupational diseases in Poland continues to abate. The downward trend is primarily due to a lower incidence of chronic diseases of the voice organ and hearing loss. However, an increased number of cases of infectious and parasitic diseases, mainly borreliosis, was revealed. Med Pr 2006;57(3):225–34

Key words: occupational diseases, register, incidence

Adres autorów: św. Teresy 8, 91-348 Łódź, e-mail: wies@imp.lodz.pl

Nadesłano: 5.04.2006

Zatwierdzono: 25.04.2006

WSTĘP

Przeprowadzana corocznie analiza występowania nowych przypadków chorób zawodowych pozwala na śledzenie trendów i uchwycenie wahań tego zjawiska,

zależnego nie tylko od warunków pracy i czynników medycznych, ale także od obowiązujących regulacji prawnych i warunków społeczno-ekonomicznych. Celem niniejszego doniesienia jest prezentacja podstawowych danych liczbowych o patologii zawodowej orzeczonej w minionym roku.

* Praca wykonana w ramach zadania finansowanego z dotacji na działalność statutową nr IMP.10.4 pt.: „Tworzenie bazy danych Centralnego Rejestru Chorób Zawodowych (badanie ciągłe)”. Kierownik zadania: prof. dr hab. med. N. Szeszenia-Dąbrowska.

MATERIAŁ I METODY

W pracy przedstawione są dane o chorobach zawodowych stwierdzonych w 2005 r. i zgłoszonych do Centralnego Rejestru Chorób Zawodowych prowadzonego w Instytucie Medycyny Pracy w Łodzi. W Rejestrze znajdują się informacje o wszystkich zgłoszonych od 1970 r. przypadkach chorób zawodowych stwierdzonych w Polsce, w chwili obecnej ich łączna liczba przekracza 288 tysięcy. Informacje te przesyłane są przez stacje sanitarno-epidemiologiczne na indywidualnych „Kartach stwierdzenia choroby zawodowej”.

Dane dotyczące chorób zawodowych przedstawiono według jednostek chorobowych (1), płci i wieku osób, u których stwierdzono chorobę zawodową, przyczyn wywołujących patologię, długości trwania narażenia na czynniki szkodliwe w środowisku pracy oraz rodzaju działalności na podstawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD). Podano także współczynniki zapadalności na choroby zawodowe (na 100 tys. zatrudnionych oraz na 100 tys. pracujących). Do ich obliczenia przyjęte zostały najświeższe dostępne dane, tj. za rok 2004. Liczba zatrudnionych wynosiła wtedy 9347,4 tys., a pracujących 12 720,3 tys. (2).

WYNIKI

W 2005 r. stwierdzono w Polsce 3249 przypadków chorób zawodowych. Najliczniej stwierdzane były przewlekłe choroby narządu głosu, spowodowane nadmiernym wysiłkiem głosowym – 681 przypadków (21,0%). Dominowały tu niedowłady strun głosowych stanowiąc 63,3% przypadków w tej grupie (431 stwierdzeń) i zmiany przerostowe fałdów głosowych – 26,0% (177 stwierdzeń).

Drugą grupą, pod względem liczby przypadków były pylice płuc (672 przypadki, tj. 20,7% ogółu chorób zawodowych). Dominowały pylice górników kopalń węgla z liczbą 391 przypadków (58,2% w tej grupie), pylica azbestowa – 119 przypadków (17,7%) i pylica krzemowa – 110 przypadków (16,4%).

Na trzecim miejscu znalazły się choroby zakaźne lub pasożytnicze albo ich następstwa – 615 przypadków, tj. 18,9% ogółu chorób zawodowych. W grupie tej przeważały: borelioza – 333 przypadki (54,1% tej grupy), wirusowe zapalenia wątroby – 151 przypadków (tj. 24,6% ogółu chorób tej grupy, w 105 przypadkach było to wzw typu C, a w 46 przypadkach typu B) i gruźlica – 91 przypadków (14,8% ogółu chorób zakaźnych).

Kolejną grupę stanowił obustronny trwały ubytek słuchu typu ślimakowego – 338 przypadków, co daje 10,4% wszystkich chorób zawodowych.

Choroby skóry z liczbą 163 przypadków znalazły się na piątym miejscu. Stanowiły 5,0% ogólnej liczby chorób zawodowych. Największy udział (87,7%) w tej grupie miały alergiczne kontaktowe zapalenia skóry, stwierdzone u 143 chorych.

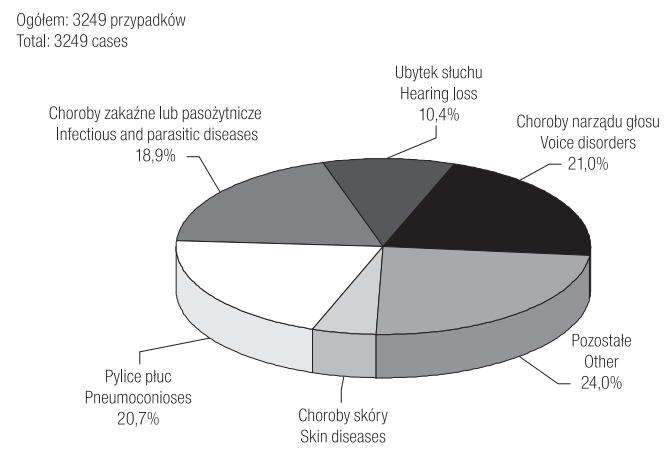
Wymienione patologie stanowiły łącznie 76,0% wszystkich chorób zawodowych (ryc. 1). Pozostałe jednostki chorobowe zgłaszane były z częstością mniejszą niż 5%.

Odnotowano 114 przypadków nowotworów, w tym 100 kwalifikowanych w grupie 17. (nowotwory złośliwe powstałe w następstwie działania czynników występujących w środowisku pracy, uznanych za rakotwórcze u ludzi) oraz 14 przypadków w grupie 16. (spowodowanych promieniowaniem jonizującym). Wśród tych pierwszych jako czynnik przyczynowy najczęściej wymieniano azbest (53 przypadki), a najliczniejszymi umiejscowieniami były: płuco (48 przypadków), opłucna (19 przypadków) i pęcherz moczowy (6 przypadków).

Nieco mniejszy udział – 3,2% wszystkich chorób zawodowych miała astma oskrzelowa z liczbą 105 przypadków.

Przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego stwierdzono u 99 osób. Udział tej grupy chorób w patologii zawodowej wyrażał się liczbą 3,0%. Najczęstszym rozpoznaniem był zespół cieśni w obrębie nadgarstka (93 przypadki, tj. 93,9%).

Stwierdzono 98 przypadków zespołu wibracyjnego, tj. 3,0% wszystkich chorób zawodowych. Dominowały zmiany kostno-stawowe, które występowały u 41 osób (41,8% ogółu przypadków tej grupy). Zaburzenia naczyniowo-nerwowe stwierdzono u 37 osób, a zmiany o charakterze mieszanym u 20 osób.

Ryc. 1. Struktura chorób zawodowych w Polsce w 2005 r.
Fig. 1. Structure of occupational diseases in Poland, 2005.

U 86 osób rozpoznano ostre albo przewlekłe zatrucia substancjami chemicznymi lub ich następstwa (tj. 2,6% wszystkich stwierdzonych w tym czasie chorób zawodowych). Wśród czynników przyczynowych najczęściej występowały: dwusiarczek węgla – 31 przypadków, tj. 36,0% wszystkich zatruc, oraz ołów i jego związki nieorganiczne – 15 przypadków, tj. 17,4%. Wymienione czynniki były przyczyną 53,5% wszystkich zatruc. Zatrucia ostre, tzn. takie, których objawy występują po narażeniu nieprzekraczającym jednej zmiany roboczej, stanowiły 26,7% ogółu zatruc. Najwięcej (8 przypadków z 23) spowodowanych było chlorem.

Przewlekłe choroby układu ruchu rozpoznano u 78 osób (2,4%). Najlichnieszą postacią (31 przypadków) było przewlekłe zapalenie nadkłykcia kości ramiennej.

Choroby opłucnej i osierdzia wywołane pyłem azbestu – 74 przypadki – stanowiły 2,3% ogółu chorób zawodowych stwierdzonych w 2005 r. W większości były to rozległe zgrubienia opłucnej rozpoznane u 69 osób.

Wszystkie grupy chorób zawodowych odnotowane w 2005 r. wymienione są w tabeli 1. Roczny współczyn-

nik zachorowalności na choroby zawodowe w 2005 r. wyniósł 34,8 przypadków na 100 tys. zatrudnionych. Najwyższe współczynniki zachorowalności dotyczyły przewlekłych chorób narządu głosu, pylic płuc, chorób zakaźnych lub pasożytniczych, ubytku słuchu, chorób skóry, astmy, nowotworów, chorób obwodowego układu nerwowego i zespołu wibracyjnego (tab. 1).

Choroby zawodowe według płci, stażu pracy w narażeniu i wieku w chwili rozpoznania

W strukturze chorób zawodowych w 2005 r. według płci, analogicznie do lat poprzednich, przeważali mężczyźni, u których stwierdzono 2021 przypadków, tj. 62,2% ogółu chorób zawodowych.

Mężczyźni stanowili większość wśród osób z rozpoznaniem pylicy, ubytku słuchu, choroby zakaźnej lub pasożytniczej, nowotworu złośliwego, zespołu wibracyjnego, astmy oskrzelowej, zatrucia, choroby opłucnej lub osierdzia, wywołanej pyłem azbestu, przewlekłej choroby układu ruchu, alergicznego nieżyty nosa, przewlekłego obturacyjnego zapalenia oskrzeli, choro-

Tabela 1. Choroby zawodowe w Polsce w 2005 r. według jednostek chorobowych
Table 1. Occupational diseases in Poland by nosologic units, 2005

Choroby zawodowe Occupational diseases	Liczba przypadków Number of cases	%	Współczynnik zapadalności Rate	
			na 100 000 zatrudnionych per 100 000 paid employees	na 100 000 pracujących per 100 000 employed persons
Ogółem Total	3249	100,0	34,8	25,5
1 Zatrucia ostre albo przewlekłe lub ich następstwa Acute and chronic intoxications and their sequels	86	2,6	0,9	0,7
2 Gorączka metaliczna Metallic fever	1	0,0	0,0	0,0
3 Pylice płuc Pneumoconioses	672	20,7	7,2	5,3
4 Choroby opłucnej lub osierdzia wywołane pyłem azbestu Diseases of pleura or pericardium induced by asbestos dust	74	2,3	0,8	0,6
5 Przewlekłe obturacyjne zapalenie oskrzeli Chronic obstructive bronchitis	18	0,6	0,2	0,1
6 Astma oskrzelowa Bronchial asthma	105	3,2	1,1	0,8
7 Zewnętrzne alergiczne zapalenie pęcherzyków płucnych Extrinsic allergic alveolitis	13	0,4	0,1	0,1
8 Ostre uogólnione reakcje alergiczne Acute general allergic reactions	4	0,1	0,0	0,0
9 Byssinoza Byssinosis	–	0	0	0
10 Beryloza Berylliosis	–	0	0	0

Tabela 1. – cd.

Choroby zawodowe Occupational diseases	Liczba przypadków Number of cases	%	Współczynnik zapadalności Rate	
			na 100 000 zatrudnionych per 100 000 paid employees	na 100 000 pracujących per 100 000 employed persons
11 Choroby płuc wywołane pyłem metali twardych Lung diseases induced by heavy metals dust	–	0	0	0
12 Alergiczny nieżyt nosa Allergic rhinitis	61	1,9	0,6	0,5
13 Zapalenie obrzękowe krtani o podłożu alergicznym Edematous laryngitis induced by allergy	2	0,1	0,0	0,0
14 Przedziurawienie przegrody nosa Nasal septum perforation	5	0,2	0,0	0,0
15 Przewlekłe choroby narządu głosu Chronic voice disorders	681	21,0	7,3	5,3
16 Choroby wywołane działaniem promieniowania jonizującego Diseases caused by ionizing radiation	15	0,5	0,2	0,1
17 Nowotwory złośliwe Malignant neoplasms	100	3,1	1,1	0,8
18 Choroby skóry Skin diseases	163	5,0	1,7	1,3
19 Przewlekłe choroby układu ruchu Chronic diseases of locomotor system	78	2,4	0,8	0,6
20 Przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego Chronic diseases of peripheral nervous system	99	3,0	1,1	0,8
21 Ubytek słuchu Hearing loss	338	10,4	3,6	2,7
22 Zespół wibracyjny Vibration syndrome	98	3,0	1,0	0,8
23 Choroby wywołane pracą w warunkach podwyższonego ciśnienia atmosferycznego Diseases induced by work under increased atmospheric pressure	–	0	0	0
24 Choroby wywołane działaniem wysokich, albo niskich temperatur otoczenia Diseases induced by high or low temperature of environment	–	0	0	0
25 Choroby układu wzrokowego Diseases of visual system	17	0,5	0,2	0,1
26 Choroby zakaźne lub pasożytnicze albo ich następstwa Infectious and parasitic diseases and their sequels	615	18,9	6,6	4,8
27* Przewlekłe zanikowe, przerostowe i alergiczne nieżyty błon śluzowych nosa, gardła, krtani i tchawicy, wywołane działaniem substancji o silnym działaniu drażniącym lub uczulającym Chronic atrophic, hypertrophic and allergic inflammation of mucous membranes of nose, pharynx, larynx and trachea induced by highly irritant or sensitizing agents	4	0,1	0,0	0,0

* Grupa chorób ze starej listy. Wykazano tu przypadki tych chorób, zgłoszone w 2005 r., gdyż zgodnie z Rozporządzeniem z 19 sierpnia 2002 r. (DzURP nr 132, poz. 1115, § 10) w karcie stwierdzenia choroby zawodowej wpisywana jest nazwa jednostki chorobowej wg listy obowiązującej w chwili rozpoczęcia procesu orzeczniczego.
This item comprises cases of diseases which are not specified in the current list of occupational diseases, but were included in 2005 since according to the provisions of the Ordinance of 19th August, 2002 (Official Gazette 132, item 1115, § 10), the disease specification to be placed in the occupational disease reporting form should be selected from the list valid on the day when the diagnostic process began.

by wywołanej promieniowaniem jonizującym, choroby układu wzrokowego, zewnątrzpochodnego zapalenia pęcherzyków płucnych i przedziurawienia przegrody nosa. U mężczyzn stwierdzono także jedyny przypadek gorączki metalicznej (tab. 2).

Przewaga udziału kobiet w stosunku do mężczyzn zaznaczyła się w chorobach narządu głosu, skóry i obwodowego układu nerwowego. Tylko u kobiet stwierdzono ostre uogólnione reakcje alergiczne (4 przypadki) i zapalenie obrzękowe krtani o podłożu alergicznym

(2 przypadki) (tab. 3). Strukturę chorób zawodowych występujących u mężczyzn i kobiet obrazuje ryc. 2.

Podobnie jak w latach poprzednich, większość stwierdzonych w Polsce w 2005 r. chorób zawodowych powstała w wyniku wieloletniej ekspozycji na czynniki szkodliwe i uciążliwe. Po wyłączeniu z analizy tych chorób, dla których okres narażenia na czynnik etiologiczny nie odgrywał istotnej roli w ich powstaniu, tj. chorób zakaźnych i inwazyjnych oraz chorób o podłożu alergicznym, okazało się, że 89,2% stwierdzonych przy-

Tabela 2. Choroby zawodowe, które w 2005 r. stwierdzono w większości u mężczyzn
Table 2. Categories of occupational diseases more frequent among males. Poland, 2005

Lp. Order no.	Jednostka chorobowa Nosologic units	Ogółem Total	W tym mężczyźni: Of which males:	
			liczba Number	%
1	Pylice płuc Pneumoconioses	672	626	93,2
2	Ubytek słuchu Hearing loss	338	330	97,6
3	Choroby zakaźne lub pasożytnicze albo ich następstwa Infectious and parasitic diseases and their sequels	615	323	52,5
4	Nowotwory złośliwe Malignant neoplasms	100	93	93,0
5	Zespół wibracyjny Vibration syndrome	98	92	93,9
6	Astma oskrzelowa Bronchial asthma	105	74	70,5
7	Zatrucia ostre albo przewlekłe lub ich następstwa Acute and chronic intoxications and their sequels	86	68	79,1
8	Choroby opłucnej i osierdzia wywołane pyłem azbestu Diseases of pleura or pericardium induced by asbestos dust	74	64	86,5
9	Przewlekłe choroby układu ruchu Chronic diseases of locomotor system	78	40	51,3
10	Alergiczny nieżyt nosa Allergic rhinitis	61	39	63,9
11	Przewlekłe obturacyjne zapalenie oskrzeli Chronic obstructive bronchitis	18	17	94,4
12	Choroby wywołane działaniem promieniowania jonizującego Diseases caused by ionizing radiation	15	14	93,3
13	Choroby układu wzrokowego Diseases of visual system	17	12	70,6
14	Zewnątrzpochodne zapalenie pęcherzyków płucnych Extrinsic allergic alveolitis	13	9	69,2
15	Przedziurawienie przegrody nosa Nasal septum perforation	5	3	60,0
16*	Przewlekłe zanikowe, przerostowe i alergiczne nieżyty błon śluzowych nosa, gardła, krtani i tchawicy, wywołane działaniem substancji o silnym działaniu drażniącym lub uczulającym Chronic atrophic, hypertrophic and allergic inflammation of mucous membranes of nose, pharynx, larynx and trachea induced by highly irritant or sensitizing agents	4	3	75,0
17	Gorączka metaliczna Metallic fever	1	1	100,0

* Grupa chorób ze starej listy. Wykazano tu przypadki tych chorób, zgłoszone w 2005 r., gdyż zgodnie z Rozporządzeniem z 19 sierpnia 2002 r. (DzURP nr 132, poz. 1115, § 10) w karcie stwierdzenia choroby zawodowej wpisywana jest nazwa jednostki chorobowej wg listy obowiązującej w chwili rozpoczęcia procesu orzeczniczego.

This item comprises cases of diseases which are not specified in the current list of occupational diseases, but were included in 2005 since according to the provisions of the Ordinance of 19th August, 2002 (Official Gazette 132, item 1115, § 10), the disease specification to be placed in the occupational disease reporting form should be selected from the list valid at the day when the diagnosing process began.

Tabela 3. Choroby zawodowe, które w 2005 r. stwierdzono w większości u kobiet

Table 3. Occupational diseases more frequent among females, Poland, 2005

Lp. Order no.	Jednostka chorobowa Nosologic units	Ogółem Total	W tym kobiety: Of which females:	
			liczba Number	%
1	Przewlekłe choroby narządu głosu Chronic voice disorders	681	565	83,0
2	Choroby skóry Skin diseases	163	85	52,1
3	Przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego Chronic diseases of peripheral nervous system	99	80	80,8
4	Ostre uogólnione reakcje alergiczne Acute general allergic reactions	4	4	100,0
5	Zapalenie obrzękowe krtani o podłożu alergicznym Edematous laryngitis induced by allergy	2	2	100,0

Tabela 4. Choroby zawodowe stwierdzone w 2005 roku wg okresu narażenia i płci

Table 4. Occupational diseases by duration of exposure and gender, 2005

Okres narażenia (w latach) Duration (years)	Ogółem Total	Mężczyźni Males	Kobiety Females
-4	142	112	30
5-9	121	84	37
10-14	156	115	41
15-19	236	175	61
20-	1775	1079	696
Bez znaczenia lub brak danych Exposure data not available or applicable	819	456	363

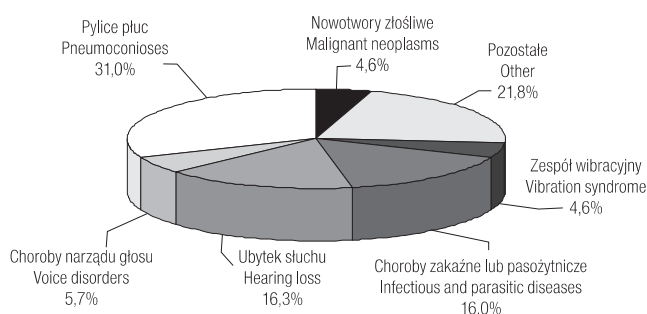
Tabela 5. Choroby zawodowe stwierdzone w 2005 roku wg wieku i płci

Table 5. Occupational diseases by age and gender, 2005

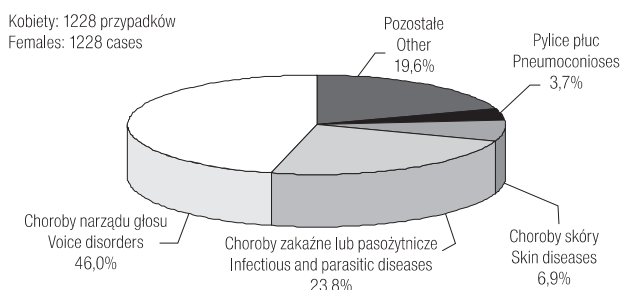
Wiek (w latach) Age (years)	Ogółem Total	Mężczyźni Males	Kobiety Females
-29	105	68	37
30-39	241	133	108
40-49	783	508	275
50-59	1435	792	643
60-	685	520	165

padków powstało po minimum 10-letnim, zaś 73,0% po 20-letnim okresie pracy w kontakcie z czynnikiem, który był przyczyną zachorowania (tab. 4). Fakt ten znalazł również odzwierciedlenie w strukturze chorób

Mężczyźni: 2021 przypadków
Males: 2021 cases

Kobiety: 1228 przypadków
Females: 1228 cases

Ryc. 2. Struktura chorób zawodowych występujących wśród mężczyzn i kobiet w Polsce w 2005 r.

Fig. 2. Structure of occupational diseases among males and females in Poland, 2005.

Tabela 6. Zapadalność na najczęściej występujące choroby zawodowe w roku 2005 w porównaniu z rokiem 2004

Table 6. Incidence rates of most frequent occupational diseases in Poland in 2005 compared to 2004

Jednostka chorobowa Nosologic units	Współczynnik zapadalności na 100 000 zatrudnionych Incidence rate per 100 000 paid employees		Spadek/wzrost w stosunku do 2004 r. Decrease/increase in relation to 2004 %
	2004	2005	
Ogółem Total	41,0	34,8	-15,1
Przewlekłe choroby narządu głosu Chronic voice disorders	9,5	7,3	-23,2
Pylice płuc Pneumoconioses	8,1	7,2	-11,1
Choroby zakaźne lub pasożytnicze albo ich następstwa Infectious and parasitic diseases and their sequels	5,8	6,6	+13,8
Ubytek słuchu Hearing loss	5,5	3,6	-34,5
Choroby skóry Skin diseases	2,0	1,7	-15,0

zawodowych według wieku. Ogółem 89,4% stwierdzeń dotyczy osób powyżej 40. roku życia. Najliczniejsza była grupa osób w wieku 50-59 lat - 44,2% ogółu przypadków (tab. 5).

Choroby zawodowe w porównaniu z rokiem poprzednim

W 2005 r. liczba nowo stwierdzonych chorób zawodowych w porównaniu do 2004 r. zmniejszyła się o 541 przypadków, tj. o 14,3% (3).

Przed wszystkim odnotowano mniej chorób narządu głosu. W liczbach bezwzględnych był to spadek o 200 przypadków, co daje wskaźnik spadku o 22,7%. O 168 zmalała liczba przypadków ubytku słuchu (tj. 33,2%), o 82 liczba pylic (tj. 10,9%), a o 56 liczba chorób opłucnej lub osierdza wywołanych pyłem azbestu (tj. o 43,1%).

Znaczny wzrost liczby przypadków w stosunku do roku ubiegłego dotyczył tylko grupy chorób zakaźnych lub pasożytniczych – o 74 przypadki (tj. o 13,7%). Biorąc pod uwagę szczegółowe rozpoznania widzimy, że na ten stan rzeczy wpłynęła głównie zwiększona zapadalność na boreliozę. W 2005 r. stwierdzono o 88 przypadków tej choroby więcej (tj. o 35,9%) niż w roku poprzednim.

Współczynnik zapadalności na choroby zawodowe zmniejszył się w stosunku do roku ubiegłego o 15,1%. W tabeli 6 pokazane jest porównanie współczynników zapadalności dla pięciu najczęstszych chorób zawodowych w dwu minionych latach. Spośród nich wzrosła jedynie zapadalność na choroby zakaźne lub pasożytnicze (o 13,8%), a w pozostałych odnotowano spadek współczynnika. Najbardziej spadły współczynniki dla ubytku słuchu (o 34,5%) i przewlekłych chorób narządu głosu (o 23,2%).

Choroby zawodowe według rodzajów działalności społeczno-gospodarczej

Dość duże zróżnicowanie zapadalności na choroby zawodowe w poszczególnych rodzajach działalności społeczno-gospodarczej zakładów pracy (wg PKD) wynikało ze specyfiki przedsiębiorstw różniących się między sobą rodzajem lub poziomem ekspozycji na czynniki szkodliwe i uciążliwe, jak i liczebnością załóg wykonujących pracę w określonych warunkach higienicznych. Poniżej przedstawiono te rodzaje działalności społeczno-gospodarczej, w których problem chorób zawodowych jest szczególnie widoczny (tab. 7).

Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo (Sekcja A)

W tej sekcji działalności gospodarki narodowej stwierdzono w 2005 r. 441 chorób zawodowych (299,2 przypadków na 100 tys. zatrudnionych). Wśród nich przeważały choroby zakaźne lub pasożytnicze (321 stwierdzeń), astma (31 stwierdzeń), zespół wibracyjny (20 stwierdzeń), choroby skóry (19 stwierdzeń), alergiczny nieżyt nosa

Tabela 7. Dominujące choroby zawodowe stwierdzone w Polsce w 2005 r. w wybranych działach gospodarki narodowej według PKD

Table 7. Major categories of occupational diseases in selected NACE divisions in Poland, 2005

Dział Division	Współczynnik na 100 tys. zatrudnionych Rate per 100 000 paid employees	Liczba przypadków Number of cases	Dominujące schorzenia Major categories of occupational diseases
02 Leśnictwo Forestry	662,8	245	choroby zakaźne lub pasożytnicze (87,3%) Infectious and parasitic diseases zespół wibracyjny (7,8%) Vibration syndrome
10 Górnictwo węgla Mining of coal	325,2	495	pylice płuc (77,2%) Pneumoconioses ubytek słuchu (12,1%) Hearing loss zespół wibracyjny (6,1%) Vibration syndrome
01 Rolnictwo i łowiectwo Agriculture and hunting	177,5	196	choroby zakaźne lub pasożytnicze (54,6%) Infectious and parasitic diseases astma oskrzelowa (15,8%) Bronchial asthma
27 Produkcja metali Manufacture of basic metals	174,9	115	pylice płuc (37,4%) Pneumoconioses ubytek słuchu (20,9%) Hearing loss nowotwory złośliwe (16,5%) Malignant neoplasms

(12 stwierdzeń) i obustronny trwały ubytek słuchu typu ślimakowego, spowodowany hałasem (12 stwierdzeń). Najczęstszą z grupy chorób zakaźnych lub pasożytniczych była borelioza, której udział wynosił 93,5%.

Budownictwo (Sekcja F)

Ogółem w 2005 r. w przedsiębiorstwach zajmujących się działalnością budowlaną stwierdzono 147 chorób zawodowych. Liczba przypadków w przeliczeniu na 100 tys. zatrudnionych wyniosła 31,1. Najwięcej było rozpoznanych pylic (48 przypadków), obustronnego trwałego ubytku słuchu (34 przypadki), zespołu wibracyjnego (13 przypadków) i chorób skóry (12 przypadków).

Przemysł

Ogółem, w przemyśle obejmującym górnictwo (w PKD sekcja C), przetwórstwo przemysłowe (D) oraz wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz,

wodę (E) stwierdzono w 2005 r. 1411 chorób zawodowych (51,5 przypadków na 100 tys. zatrudnionych). W stosunku do 2004 r. liczba chorób zawodowych w przemyśle zmniejszyła się o 308 przypadków. Wśród stwierdzonych chorób dominowały pylice płuc (613 stwierdzeń), obustronny trwały ubytek słuchu (255 stwierdzeń), nowotwory złośliwe – 93 przypadki (w tym 10 wywołanych promieniowaniem jonizującym), choroby opłucnej lub osierdzia wywołane pyłem azbestu (72 stwierdzenia), choroby skóry (72 stwierdzenia), zespół wibracyjny (60 stwierdzeń), zatrucia ostre albo przewlekłe lub ich następstwa (56 stwierdzeń) i astma oskrzelowa (51 stwierdzeń).

W poszczególnych działach przemysłu, ze względu na specyfikę produkcji i związane z nią narażenie na czynniki szkodliwe, struktura chorób zawodowych oraz poziomy zapadalności były różne.

Edukacja (sekcja M)

Liczba chorób zawodowych stwierdzonych w Polsce w 2005 r. w placówkach zajmujących się szkolnictwem wyniosła 662. Współczynnik zapadalności w tej sekcji wynosił 67,1 przypadków na 100 tys. zatrudnionych. Wśród stwierdzonych schorzeń dominowały przewlekłe choroby narządu głosu, wywołane nadmiernym wysiłkiem głosowym, które stanowiły 96,8% w tej grupie. W porównaniu z 2004 r. nastąpił spadek zachorowań o 202 przypadki.

Ochrona zdrowia i pomoc społeczna (sekcja N)

Ogółem wśród pracowników zajmujących się tego rodzaju działalnością stwierdzono 356 chorób zawodowych, w tym 64,6% stanowiły choroby zakaźne lub pasożytnicze (230 przypadków), 8,1% choroby skóry (29 przypadków), 7,9% przewlekłe choroby narządu głosu (28 przypadków), 7,3% choroby obwodowego układu nerwowego (26 stwierdzeń), 5,1% przewlekłe choroby układu ruchu wywołane sposobem wykonywania pracy (18 przypadków). W porównaniu z 2004 r. w ochronie zdrowia nastąpił spadek o 22 przypadki. Współczynnik zapadalności na choroby zawodowe wynosił 55,2 przypadków na 100 tys. zatrudnionych.

Analiza najliczniejszej wśród pracowników tej sekcji grupy chorób zakaźnych lub pasożytniczych ujawniła, że w większości (139 przypadków, tj. 60,4%) były to wirusowe zapalenia wątroby, najczęściej typu C (95 przypadków) lub typu B (44 przypadki).

W celu pogłębienia informacji o chorobach zawodowych wśród zatrudnionych w ochronie zdrowia i opiece społecznej dokonano analizy danych w poszczególnych

grupach działalności. Okazało się, że najwięcej chorób zawodowych stwierdzono wśród zatrudnionych w zakładach zajmujących się działalnością w zakresie ochrony zdrowia – 314 przypadków, tj. 88,2% ogółu schorzeń występujących w sekcji N. Dominowały choroby zakaźne lub pasożytnicze – 217 przypadków, w tym 134 wirusowego zapalenia wątroby i 77 gruźlicy. Z pozostałych wymienić należy dość liczne choroby skóry (28 przypadków), obwodowego układu nerwowego (26 przypadków), choroby układu ruchu (18 przypadków). Rozpatrując występowanie chorób zawodowych w wybranych zawodach tej grupy stwierdzono, że najwięcej zachorowań dotyczyło pielęgniarek – 134 przypadki (42,7%). Jeśli chodzi o miejsca pracy, to najwięcej chorób powstało na oddziałach szpitalnych – 188 schorzeń, tj. 59,9% ogółu chorób stwierdzonych w całej grupie pracowników ochrony zdrowia.

Zróżnicowanie terytorialne zapadalności na choroby zawodowe

W 2005 r. najwyższe współczynniki zapadalności na choroby zawodowe na 100 tys. zatrudnionych odnotowano w województwach: podlaskim (87,3), lubelskim (82,1), śląskim (66,3), małopolskim (44,0), świętokrzyskim (39,7), zachodniopomorskim (37,4), dolnośląskim (34,0) i wielkopolskim (32,6). Najniższy współczynnik zapadalności na choroby zawodowe na 100 tys. zatrudnionych był w województwie mazowieckim (13,4) (tab. 8).

Aktualnie w zapadalności na choroby zawodowe dominują schorzenia niezwiązane z przemysłem, tj. przewlekłe choroby narządu głosu powodowane nadmiernym wysiłkiem głosowym, dotyczące w zdecydowanej większości nauczycieli, oraz choroby zakaźne i inwazyjne, występujące głównie wśród pracowników służby zdrowia, rolników i leśników. Te dwie grupy chorobowe w znacznej mierze decydują o wielkości współczynników w wielu województwach.

Główne źródła powstawania chorób zawodowych

W celu uzyskania informacji o głównych źródłach powstawania chorób zawodowych sporządzono listę przedsiębiorstw, w których w 2005 r. stwierdzono 10 i więcej przypadków chorób. Znalazło się na niej 15 przedsiębiorstw, głównie kopalń węgla kamiennego. Ogółem w zakładach tych stwierdzono 619 przypadków chorób zawodowych, co stanowiło 19,1% wszystkich zachorowań w Polsce.

Biorąc pod uwagę grupy najczęściej rozpoznawanych chorób zawodowych stwierdzono, że w tych 15 przedsiębiorstwach skupiło się 73,0% chorób opłucnej i osierdzia, wywołanych pyłem azbestu, 57,0% wszystkich pylic płuc,

Tabela 8. Zapadalność na choroby zawodowe wg województw i najczęściej stwierdzana jednostka chorobowa – Polska, 2005
Table 8. Incidence rates of occupational diseases by voivodships and most frequent nosologic units, Poland, 2005

Województwo Voivodship	Współczynnik zapadalności Rate		Najczęstsze choroby zawodowe Most frequent nosologic units
	na 100 tys. zatr. per 100 thous. paid employees	na 100 tys. prac. per 100 thous. employed persons	
Dolnośląskie	34,0	27,2	Pylice, przewlekłe choroby narządu głosu Pneumoconioses, chronic voice disorders
Kujawsko-pomorskie	23,5	16,7	Przewlekłe choroby narządu głosu, uszkodzenie słuchu Chronic voice disorders, hearing loss
Lubelskie	82,1	43,4	Przewlekłe choroby narządu głosu, choroby zakaźne lub pasożytnicze Chronic voice disorders, infectious and parasitic diseases
Lubuskie	27,2	21,3	Przewlekłe choroby narządu głosu, choroby zakaźne lub pasożytnicze Chronic voice disorders, infectious and parasitic diseases
Łódzkie	25,6	16,9	Choroby zakaźne lub pasożytnicze, astma oskrzelowa Infectious and parasitic diseases, bronchial asthma
Małopolskie	44,0	31,4	Przewlekłe choroby narządu głosu, pylice Chronic voice disorders, pneumoconioses
Mazowieckie	13,4	10,4	Choroby zakaźne lub pasożytnicze, pylice płuc Infectious and parasitic diseases, pneumoconioses
Opolskie	24,1	17,4	Przewlekłe choroby narządu głosu, choroby zakaźne lub pasożytnicze Chronic voice disorders, infectious and parasitic diseases
Podkarpackie	22,6	14,8	Choroby zakaźne lub pasożytnicze, przewlekłe choroby narządu głosu Infectious and parasitic diseases, chronic voice disorders
Podlaskie	87,3	48,3	Choroby zakaźne lub pasożytnicze, przewlekłe choroby narządu głosu Infectious and parasitic diseases, chronic voice disorders
Pomorskie	28,3	22,3	Uszkodzenie słuchu, choroby zakaźne lub pasożytnicze Hearing loss, infectious and parasitic diseases
Śląskie	66,3	55,1	Pylice, uszkodzenie słuchu Pneumoconioses, hearing loss
Świętokrzyskie	39,7	22,2	Choroby zakaźne lub pasożytnicze, pylice płuc Infectious and parasitic diseases, pneumoconioses
Warmińsko-mazurskie	28,9	21,3	Choroby zakaźne lub pasożytnicze, przewlekłe choroby narządu głosu Infectious and parasitic diseases, chronic voice disorders
Wielkopolskie	32,6	23,9	Przewlekłe choroby narządu głosu, uszkodzenie słuchu Chronic voice disorders, hearing loss
Zachodniopomorskie	37,4	28,7	Choroby zakaźne lub pasożytnicze, zatrucia Infectious and parasitic diseases, acute and chronic intoxications
Zakłady poza granicami Polski Enterprise division abroad	x	x	Zatrucia ostre albo przewlekłe, choroby zakaźne lub pasożytnicze Acute and chronic intoxications, infectious and parasitic diseases

x – brak danych o liczbie zatrudnionych i pracujących.
no data on number of paid employees and employed persons.

31,6% nowotworów (licząc także spowodowane promieniowaniem jonizującym), 29,6% przypadków zespołu wibracyjnego, 27,9% zatruc ostrych albo przewlekłych. Wszystkie zatrucia (24 przypadki) były to przewlekłe zatrucia dwusiarczkiem węgla, orzeczone u pracowników nieistniejącego już zakładu włókien chemicznych.

WNIOSKI

1. W 2005 r. stwierdzono w Polsce 3249 chorób zawodowych, o 541 przypadków mniej w porównaniu z rokiem 2004. Największym spadkiem pod względem liczby

przypadków charakteryzowały się: przewlekłe choroby narządu głosu, związane z nadmiernym wysiłkiem głosowym (o 200 przypadków) i obustronny ubytek słuchu wywołany hałasem (o 168 przypadków).

2. Zachorowalność ogólną na choroby zawodowe w Polsce w 2005 r. kształtowały głównie: przewlekłe choroby narządu głosu, pylice płuc, choroby zakaźne lub pasożytnicze, obustronny trwały ubytek słuchu, choroby skóry, astma oskrzelowa, nowotwory złośliwe, przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego i zespół wibracyjny.

3. W roku 2005 odnotowano wzrost zapadalności na choroby zakaźne i pasożytnicze (o 13,8%), wynikający głównie ze zwiększonej o 36% w stosunku do roku 2004 liczby przypadków boreliozy.

4. Większość, tj. 89,2% ogółu stwierdzonych w Polsce w 2005 r. chorób zawodowych powstała po minimum 10-letnim okresie pracy w narażeniu na czynnik szkodliwy.

5. Ponad połowę przypadków chorób zawodowych (56,6%) stwierdzono poza przemysłem.

6. Zapadalność na choroby zawodowe w Polsce w 2005 r. wyrażała się współczynnikiem 34,8 przypadków na 100 tys. zatrudnionych, a najwyższą zapadalność odnotowano w następujących działach gospodarki

narodowej (wg PKD): leśnictwo, łącznie z działalnością usługową (662,8), górnictwo węgla (325,2), rolnictwo i łowiectwo (177,5) i produkcja metali (174,9).

7. Zachorowania na choroby zawodowe wśród mężczyzn stanowiły w 2005 r. 62,2% wszystkich stwierdzonych przypadków.

PIŚMIENNICTWO

1. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 lipca 2002 r. w sprawie wykazu chorób zawodowych. DzU 2002, nr 132, poz. 1115
2. Pracujący w gospodarce narodowej w 2004 r. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2005
3. Szeszenia-Dąbrowska N., Wilczyńska U., Szymczak W.: Choroby zawodowe stwierdzone w Polsce w 2004 r. Med. Pr., 2005;56(4):275–284